

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 58.053.035
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль вул. Максима Кривоноса, 2)

РЕЦЕНЗІЯ

*доктора філологічних наук, професора,
завідувача кафедри романо-германської філології
Тернопільського національного педагогічного університету*

імені Володимира Гнатюка

Косович Ольги Василівни

на дисертаційну роботу

Рубцової Світлани Вячеславівни

на тему

***«Формування в майбутніх інженерів галузі будівництва
та цивільної інженерії англомовної лексичної компетентності
у професійно орієнтованому читанні»,***

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

01 Освіта / Педагогіка

Актуальність теми дослідження. Перетворення в системі освіти, викликані зміною соціального замовлення суспільства XXI століття, зумовили перегляд цілей і завдань навчання іноземних мов, що, у свою чергу, диктує необхідність удосконалення умов та змісту навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах професійної освіти. Для сучасного курсу англійської мови для спеціальних цілей провідним завданням навчання виступає набуття студентами англомовної професійно-комунікативної компетентності як властивості сформованої вторинної мовної особистості. Одним з компонентів трикомпонентної структури моделі мовної особистості є лексикон особистості, із

чого впливає значущість ролі лексичної компетентності у складі англомовної професійно-комунікативної компетенції майбутнього фахівця у галузі будівництва та цивільної інженерії. Втім, досвід викладання професійно-орієнтованої мови студентам таких спеціальностей свідчить про недостатній обсяг англомовного активного вокабуляру випускників та низьку спроможність до актуалізації професійно-орієнтованої лексики у мовленні. Наявне протиріччя свідчить про актуальність проблеми оптимізації формування англомовної лексичної компетентності студентів – майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії.

Виконання професійних обов'язків та вирішення професійних завдань з допомогою іншомовного професійного спілкування передбачає високий рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності у фахівців – інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії. В свою чергу високий рівень сформованості англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому читанні забезпечує фахівцям сфери будівництва та цивільної інженерії можливість належного виконання професійних обов'язків та ролей у процесі іншомовного професійно орієнтованого читання. А професійно важливі якості – це такі індивідуальні властивості суб'єкту діяльності, які є необхідними і достатніми для її реалізації на нормативно заданому рівні і які позитивно корелюють хоча б з одним (або кількома) її основними результативними параметрами – якістю, продуктивністю, надійністю.

Викладене вище підтверджує нагальність підвищення рівня сформованості в майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому читанні, а відтак зумовлює актуальність реферованої наукової розвідки.

Наукова новизна результатів проведеного дослідження та їх наукова обґрунтованість. Наукові положення, що містяться в дисертаційному дослідженні, є аргументованими, ґрунтуються на сучасних студіях провідних українських та зарубіжних вчених щодо проблеми формування в майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії англомовної лексичної

компетентності у професійно орієнтованому читанні. Оцінюючи найважливіші здобутки роботи, варто вказати на результати, що мають вагому наукову новизну.

Дисертація містить такі елементи *наукової новизни*: теоретично обґрунтовано, практично розроблено та експериментально перевірено методику формування англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому активному читанні з використанням автентичної візуалізації навчальної інформації, визначено параметри і критерії відбору навчального матеріалу, виділено етапи формування англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому активному читанні, запропоновано підсистему вправ, яка співвідноситься з етапами; удосконалено параметри і критерії відбору навчального матеріалу, поняття навичок і умінь в рамках студентоцентрованого та особистісно-діяльнісного підходах в умовах контекстного навчання; набуло подальшого розвитку положення формування англомовної лексичної компетентності студентів закладів вищої освіти технічного спрямування.

Достовірність одержаних результатів. Цінність роботи полягає у розробці методичних рекомендацій щодо формування в майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому активному читанні з використанням автентичної візуалізації навчальної інформації. Зважаючи на це можна констатувати, що достовірність отриманих висновків та обґрунтованість запропонованих рекомендацій визначається правильно обраними методологічними підходами, достатнім використанням наукового та емпіричного матеріалу. Кількість та якість використаних матеріалів, докладність їх аналізу створює передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності роботи.

Практичне значення дослідження. Репрезентовані в роботі теоретичні положення, методологічний інструментарій та фактологічна база можуть стати основою для подальшого ґрунтовного вивчення методики формування в майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому активному читанні.

Практичне значення отриманих результатів полягає у відборі автентичного матеріалу для формування в майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому читанні; організації підсистеми вправ; розробленні навчального посібника «English for Specific Purposes: English for Civil Engineering», методичних рекомендацій до навчального посібника English for Specific Purposes: English for Civil Engineering: Методичний посібник для викладачів, укладанні робочої програми навчальної дисципліни «Фахова англійська мова» (English for Specific Purposes).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і з восьми додатків. Загальний обсяг дисертації становить 263 сторінки. На 170 сторінках викладений основний текст дисертації. Робота містить 27 таблиць і 22 рисунки. Обсяг списку використаних джерел складає 194 найменування (із них 63 – іноземними мовами) і розміщене на 20 сторінках. Додатки викладено на 41 сторінках.

Дисертація написана державною мовою та оформлена у вигляді рукопису. Її оформлення відповідає вимогам, визначеним наказом МОН України №40 від 12.01.20017 року.

У *вступі* викладено актуальність теми роботи, її зв'язок з науковими програмами, планами та темами; визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження. Науковий апарат дослідження визначено точно, відповідно до теми дисертаційної роботи із врахуванням результатів досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців та реальних потреб професійної діяльності.

У даній структурній частині окреслено теоретико-методологічну основу роботи, наукову новизну, практичне значення, подано інформацію про апробацію результатів дослідження, його структуру та обсяг.

У *Першому розділі* дослідження висвітлено теоретичні передумови формування в майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому читанні;

проаналізовано потенціал формування англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому читанні у студентів за можливості використання активних методів навчання, охарактеризовано англомовну лексичну компетентність у професійно орієнтованому читанні для спеціальності 192 Будівництво та цивільна інженерія у межах академічної навчальної дисципліни «Фахова англійська мова» з урахуванням Стандартів України щодо формування необхідних компетентностей для першого (бакалаврського) рівня освіти, описано психофізіологічні особливості студентського віку і їх вплив на освітній процес. Серед ефективних активних методів навчання за результатами теоретичного аналізу наукових досліджень було обрано KWL та SQ3R методи активного читання, як такі, що підтвердили свою ефективність в освітньому процесі інших країн світу в ергономічній організації прочитаного і запам'ятовуванні нового матеріалу студентами і містять особистісний потенціал розвитку для здобувачів освіти.

У *Другому розділі* описано методику формування у майбутніх інженерів англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому читанні. В розділі досліджено питання передумов відбору, розглянуто і обґрунтовано вибір навчального матеріалу, розроблено і описано підсистему вправ і завдань, запропоновано модель організації освітнього процесу формування англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому читанні студентів галузі будівництва та цивільної інженерії за умов контекстного навчання, охарактеризовано KWL та SQ3R методи активного читання, представлено робочу навчальну програму: описано мету, завдання і зміст академічної навчальної дисципліни «Фахова англійська мова» (ESP) для спеціальності 192 Будівництво та цивільна інженерія, уточнено цілі і зміст формування англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому читанні в майбутніх інженерів спеціальності; окреслено і описано принципи відбору навчального текстового матеріалу для професійно орієнтованого читання студентів технічних спеціальностей, які впливають на операційну і мотиваційну готовність студентів технічних спеціальностей до навчання читання з фаху.

Зокрема, враховуючи важливість активації інтересу студентів до навчально-пізнавальної діяльності, було виділено такі принципи відбору фахових текстів для навчання професійно орієнтованого читання майбутніх інженерів: автентичності, перспективності і сучасності в професійній галузі, відповідності текстового матеріалу комунікативним інтересам і потребам студентів, тематичності, насиченості тексту термінологічними одиницями (фахової цінності), технічної інформаційної цінності тощо.

У *Третьому розділі* дисертації представлено експериментальну перевірку ефективності методики формування англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому читанні майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії, аналізу результатів експериментального навчання і формуванню методичних рекомендацій щодо практичної реалізації запропонованої методики.

Завершується робота розгорнутими *Висновками*, які впливають з її змісту та слугують віддзеркаленням основних результатів дисертаційного дослідження. Вони чітко сформульовані, логічно побудовані і повною мірою відповідають завданням і розкривають основні результати роботи.

Додатки дисертаційного дослідження містять зразок анкети для майбутніх інженерів спеціальності 192 Будівництво та цивільна інженерія, анкети для інженерів спеціальності 192 Будівництво та цивільна інженерія, приклади термінологічних лексичних одиниць в нормативній літературі, завдання передекспериментального зрізу, результати передекспериментального зрізу, результати післяекспериментального зрізу, організацію роботи при читанні статей для навчання професійно орієнтованого активного читання з використанням автентичної візуалізації навчальної інформації.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій у наукових публікаціях. Результати дослідження репрезентують високий рівень достовірності, про що свідчить значна кількість апробацій матеріалів дослідження: 6 наукових статей, з них 5 – у фахових збірниках, 3 – категорії «Б» і 1 – у зарубіжному виданні. Результати розвідки додатково відображені в 11

тезах доповідей на науково-практичних конференціях, у навчальному посібнику (англійською мовою) і 2 методичних рекомендаціях..

Наукові публікації, оприлюднені за тематикою дисертаційної роботи, містять обґрунтовані наукові результати відповідно до поставлених завдань.

Оцінка рівня виконання наукового завдання та рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Світлані Рубцовій вдалося завдяки ретельному опрацюванню й систематизації літературних джерел обґрунтувати, практично розробити й експериментально перевірити методику формування в майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому активному читанні з використанням автентичної візуалізації навчальної інформації. Розроблена система вправ і завдань для формування англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому читанні для майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії, вирізняється наступністю і послідовністю. Дослідниця представила психологічні характеристики різних рівнів розуміння англомовного текстового матеріалу студентами закладів вищої освіти технічного спрямування, на основі яких описано і обґрунтовано вибір видів навчання професійно орієнтованого читання: ознайомлювального, пошукового, вивчального. У дисертації отримано нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні результати, що в сукупності представляють концепцію формування в майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому активному читанні. Вважаю, що запропоновані Світланою Рубцовою методичні рекомендації щодо формування англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому активному читанні є детальними і вичерпними.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. При рецензуванні дисертації порушень академічної доброчесності та текстових запозичень не виявлено. Усі наукові результати, які викладені в дисертаційній роботі та виносяться на захист, отримані автором самостійно.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Відзначаючи ґрунтовність, наукову добросовісність та цінність дисертаційного дослідження, вважаємо за необхідне вказати на деякі дискусійні положення та висловити окремі зауваження та побажання:

1. Вважаємо доцільним розгляд умов розподілення етапу ознайомлення студентів з новими лексичними одиницями на два підетапи (підетап первинного ознайомлення з новими лексичними одиницями поза контекстом та підетап ознайомлення студентів з новими лексичними одиницями в контексті), які корелюють з етапами роботи з текстом для читання з опорою на декларативні знання про утворення термінів будівельної сфери та використання інтелект-карт на всіх етапах формування англомовної лексичної компетентності майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії у професійно орієнтованому читанні під час виконання вправ розробленої підсистеми.
2. Видається доречним у контексті дослідження формування лексичної компетентності наголосити на системності лексики, що визначається у лексико-семантичних відношеннях чотирьох типів, що є загальновизнаною ознакою лексики, зокрема й термінологічної, а саме, на внутрішньослівних зв'язках, парадигматичних зв'язках, горизонтальних або лінійних зв'язках слова, асоціативно-дериваційних зв'язках.
3. У роботі не використовується термін «mind maps» (одиночно згадується на с. 22 стосовно досліджень Л. С. Бірецької), оскільки, вважаємо, що інтелект-карта є цінним засобом, зокрема, для організації повторення вивченої лексики в процесі аудиторної роботи під керівництвом викладача та під час самостійної позааудиторної роботи студентів для рефлексії їх навчальних дій, відтак, видається доцільним виразити предметну та зображальну наочність інтелект-карти на всіх етапах формування англомовної лексичної компетентності майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії у професійно орієнтованому читанні.

Зазначимо, що перелічені вище зауваження не мають принципового характеру і аж ніяк не ставлять під сумнів валідність отриманих у перебігу дослідження результатів.

Вони дійсно залишаються здебільшого дискусійними, не применшують позитивної оцінки даної роботи, не знижують наукового і практичного значення дослідження, а тільки вказують на потенційні шляхи подальшого вдосконалення наукових пошуків авторки.

Висновок. Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження Рубцової Світлани Вячеславівни на тему «Формування в майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії англomовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому читанні», є завершеною науковою працею, у якій її авторкою отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має значення для розвитку методики навчання іноземних мов.

Дисертаційна робота відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. №40 та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. №44, що дає підстави для присудження Рубцовій Світлані Вячеславівні наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри романо-германської філології
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Ольга КОСОВИЧ

